

Elżbieta Szubertowska

Stosunek do przedmiotu "muzyka" a kompetencje muzyczne młodzieży

---

Kultura i Edukacja nr 4, 107-114

2004

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Elżbieta Szubertowska

STOSUNEK DO PRZEDMIOTU MUZYKA A KOMPETENCJE MUZYCZNE MŁODZIEŻY

Przedstawione poniżej rozwiązania stanowią bardzo wąski wycinek badań nad kulturą muzyczną młodzieży prowadzonych w 2000 roku w bydgoskich liceach ogólnokształcących. Podlegała tym badaniom młodzież kl. II, która uczyła się w klasie I liceum przedmiotu *muzyka*.

1. Operacjonalizacja problemu

Źródłem problematyki podjętych badań było przeświadczenie, że kultura muzyczna młodzieży jest ważnym celem edukacji estetycznej¹, a jej podstawy tworzą: pozytywne motywacje do muzyki, zainteresowania, a także rozumienie i odczuwanie wartości w muzyce. Nieodłącznym komponentem tak rozumianej kultury muzycznej jest pewien zakres wiedzy muzycznej, która wspomaga rozwój zdolności odczuwania muzyki oraz aktywność, poprzez którą realizują się wspomniane już zainteresowania.

Edukacja muzyczna, która w najbardziej zorganizowanej formie związana jest z nauką przedmiotu, ma prowadzić m.in. do osiągnięcia przez uczniów pewnego poziomu wiedzy i umiejętności percepcyjnych, które w niniejszych badaniach przedstawiają wyniki dwóch części *Testu Orientacji w Dziejach i Dorobku Kultury Muzycznej* B. Kamińskiej². Przyjęto zatem, że osiągnięciu tych wyników sprzyja pozytywna postawa uczniów wobec przedmiotu, którą uznano za jeden z warunków jego skuteczności³.

Zanim przystąpimy do przedstawienia wyników badań, przypomnijmy, że celem przedmiotu, którego uczyła się badana młodzież⁴, było przygotowanie jej do świadomości

---

¹ M. Przychodzińska, *Wychowanie muzyczne – idee, treści, kierunki rozwoju*, Warszawa 1989, s. 51–52.

² H. Kotarska, B. Kamińska, *Testy osiągnięć muzycznych dla młodzieży szkolnej*, Warszawa 1984.

³ Obok przychyłnej postawy wobec przedmiotu jako warunki jego skuteczności uznano też zainteresowania muzyczne nauczyciela i sposób przekazywania przez niego muzyki.

⁴ *Program nauczania dla szkoły średniej* opracowany w 1998 roku przez zespół autorów: D. Malko, M. Przychodzińska, R. Rataj, B. Smoleńska-Zielińska.

meo uczestnictwa w kulturze muzycznej przez zapoznanie jej z wybranymi dziedzinami tej kultury: poznawanie wybitnych dzieł muzycznych różnych gatunków, form i stylów, a także rozwijanie zdolności i zainteresowań muzycznych uczniów poprzez ich udział w śpiewie, grze na instrumencie i innych formach aktywności muzycznej, np. poprzez udział w koncertach i widowiskach muzycznych, a także zwiedzanie miejsc związanych z muzyką. Autorki programu uznały też potrzebę przyjęcia przez nauczycieli otwartej postawy wobec zainteresowań muzycznych młodzieży, między innymi współczesną muzyką rozrywkową. W praktyce przejawiać się to powinno umiarkowanym włączaniem tej muzyki do tematyki zajęć przede wszystkim ze względu na konieczność kształtowania wobec niej określonej postawy estetycznej uczniów, czyli umiejętności jej wartościowania.

Źródłem danych o postawie młodzieży wobec tak zaprogramowanej nauki przedmiotu była analiza wypowiedzi na niezbyt typowe pytanie, a raczej polecenie o następującej treści: Gdybyś miał możliwość decydowania o Twojej edukacji muzycznej, co uważałbyś za konieczne? W ankiecie zaproponowano 15 odpowiedzi, które wybierali badani i szeregowali według uznanej przez nich ważności lub dodawali swoje własne spostrzeżenia i uwagi. Wypowiedzi badanych dotyczyły strony organizacyjnej przedmiotu (czasu jego trwania, ewentualnego przedłużenia lub skrócenia, usunięcia z siatki godzin czy uznania za przedmiot maturalny), stosowanych w czasie nauki form aktywności (śpiewu, gry na instrumentach, udziału w koncertach), a także rodzaju słuchanej na lekcjach muzyki (poważna, rozrywkowa, czy jedna i druga).

Odpowiedzi na pytanie ankietowe wykorzystano do rozwiązania dwóch kwestii: bezpośrednio – do poznania oczekiwań młodzieży wobec przedmiotu, a także pośrednio – do wnioskowania o stosunku badanych uczniów do niego.

Analiza pierwszego zagadnienia jest prosta. Wysunięte przez 159 badanych postulaty wprowadzania jakichkolwiek zmian w treści przedmiotu jasno określają to, co im w przedmiocie odpowiada, a co chcieliby w nim zmienić.

Rozwiązanie drugiego zagadnienia pozostaje w ścisłym związku z pierwszym, gdyż na podstawie wysuniętych przez badanych postulatów dokonana została próba scharakteryzowania ich stosunku do przedmiotu, którego uczyli się w szkole średniej.

2. Uzyskane wyniki

Podjmując pierwsze z poruszonych zagadnień poznajmy najpierw te postulaty badanych, które uznali za najważniejsze umieszczając na pierwszym miejscu. Najwięcej, bo aż 44 osoby (27,67% udzielających odpowiedzi) proponowały słuchanie na lekcjach muzyki poważnej i młodzieżowej, a 28 osób (17,61%) chciałoby skrócenia nauki przedmiotu. Następne miejsce, w liczbie 19 osób (11,94% odpowiadających) zajęli zwolennicy zlikwidowania przedmiotu i tyleż samo było proponujących słuchanie na lekcjach tylko muzyki młodzieżowej. Po 12 osób (7,54%) uznało za najważniejsze wprowadzić

muzykę jako obowiązkową w liceach ogólnokształcących i uczynić ją przedmiotem maturalnym.

Ze względu na to, że wybór liczby postulatów nie był ograniczony, a ponadto istniała jeszcze możliwość rozszerzenia tej listy o własne spostrzeżenia i uwagi badanych, uznano za konieczne uwzględnienie wszystkich tych odpowiedzi w ostatecznych analizach.

TAB. 1. WSZYSTKIE POSTULATY WYSUWANE PRZEZ BADANYCH

POSTULAT	a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k	l	m	n	o
NR LO	LICZBA OSÓB														
V	8	1	7	6	6	18	1	10	13	9	6	9	10	2	6
VI	6	2	3	2	1	10	1	8	7	7	7	12	11	1	2
VII	1	3	10	4	2	19	1	5	15	13	5	11	14	1	5
VIII	6	-	2	1	4	18	-	3	11	10	3	4	7	2	8
XIII	1	3	16	3	6	12	1	17	6	6	3	9	16	3	15
RAZEM	22	9	38	16	19	77	4	43	52	45	24	45	58	9	36
ODPOWIEDZI (%)	13,83	5,66	23,89	10,06	11,94	48,42	2,51	27,04	32,7	28,3	15,09	28,3	36,47	5,66	22,64

Liczba udzielających odpowiedzi: 159 osób.

a – zlikwidować przedmiot muzyka

b – wydłużyć czas nauki przedmiotu

c – skrócić czas nauki przedmiotu

d – wprowadzić dla wszystkich obowiązek nauki przedmiotu w szkole średniej

e – uznać za przedmiot maturalny

f – słuchać muzyki poważnej i rozrywkowej

g – słuchać tylko muzyki poważnej

h – słuchać tylko muzyki rozrywkowej

i – dyskutować na tematy muzyczne

j – organizować wyjścia na koncerty muzyki poważnej i do opery

k – zmienić sposób słuchania muzyki na lekcji

l – więcej śpiewać

m – uczyć gry na instrumencie

n – poszerzyć zakres wiadomości historycznych i teoretycznych dotyczących muzyki

o – ograniczyć zakres wiadomości historycznych i teoretycznych dotyczących muzyki

Takie globalne ujęcie danych wykazało również, że najwięcej osób – 77 (48,42%) opowiedziało się za słuchaniem na lekcjach muzyki poważnej i rozrywkowej. Na kolejnych miejscach znalazły się wypowiedzi dotyczące różnych form aktywności: 58 osób (36,47% respondentów) chciałoby uczyć się gry na instrumencie, 52 (32,7%) dyskutować o muzyce, 45 osób (28,3%) chciałoby więcej śpiewać i tyleż samo uczestniczyć w koncertach organizowanych przez szkołę. Znacznie rzadziej wypowiedziano się na temat zagadnień teoretycznych mających miejsce na lekcji, a także na temat strony organizacyjnej przedmiotu. Po 9 osób (5,66%) postulowało zwiększenie zakresu wia-

domości teoretycznych na lekcjach i wydłużenie czasu nauki przedmiotu, jednak skrócić ten czas proponowało przeszło cztery razy więcej osób. Również czterokrotnie więcej uczniów chciałoby ograniczyć zakres przekazywanych na lekcji wiadomości teoretycznych i historycznych, dość często na rzecz muzykowania.

Przedstawione powyżej postulaty badanych wyrażały ich oczekiwania względem przedmiotu i dotyczyły różnych zagadnień z nim związanych. Przyjęto zatem, że uczniowie, którzy aprobują dotychczasową formę tego przedmiotu lub wysuwają postulaty jakiegokolwiek uintensywnienia jego oddziaływania, są pozytywnie ustosunkowani do niego. Natomiast żądanie jego likwidacji z siatki godzin lub usunięcia z niego muzyki, która w myśl programu nauczania stanowi podstawę przekazywanych w jego ramach treści, uznano za przejaw negatywnego stosunku do tego przedmiotu.

Przyjmując powyższe kryteria stwierdzono, że część badanej młodzieży opowiedziała się za przedmiotem nie tylko w istniejącej wówczas postaci, ale również postulowała jego rozszerzenie poprzez zwiększenie czasu przeznaczanego na formy ekspresyjne lub wydłużenie czasu nauki. Analizując te wypowiedzi uznano, że wskazują one na przychyłność 76 osób (33,77% badanych) wobec tej formy przedmiotu w różnym stopniu. Ostateczne określenie stopnia tej akceptacji uzależniono od liczby postulatów wskazujących na przychyłność wobec niego. Tych, którzy wysuwali od 1 do 3 postulatów, uznano na średnio akceptujących przedmiot, zaś wysuwających ich więcej – za najbardziej przychylnie nastawionych do niego. Mianem obojętnych określono te osoby, które trudno byłoby zaliczyć do zdecydowanych przeciwników lub zwolenników nauki przedmiotu *muzyka* w szkole średniej⁵.

Zamieszczona niżej tabela ukazuje klasyfikację uczniów z badanych szkół ze względu na ich stosunek do przedmiotu według przedstawionych wcześniej kryteriów.

TAB. 2. STOSUNEK UCZNIÓW DO PRZEDMIOTU W BADANYCH SZKOŁACH

SZKOŁA (liczebność grupy)	STOSUNEK DO PRZEDMIOTU							
	negatywny (0)		obojętny (1)		średni (2)		pozytywny (3)	
	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%
V (57)	9	15,78	33	57,89	5	8,77	10	17,54
VI (45)	13	28,88	16	35,55	10	22,22	6	13,33
VII (43)	3	6,97	21	48,83	10	23,25	9	20,93
VIII (30)	7	23,33	9	30,00	11	36,66	3	10,00
XIII (50)	19	38,00	19	38,00	7	14,00	5	10,00
RAZEM (225)	51	22,66	98	43,55	43	19,11	33	14,66

⁵ W tej grupie uwzględniono również osoby nie wypowiadające swoich opinii.

Ustalenie stopnia akceptacji przedmiotu było punktem wyjścia do zweryfikowania hipotezy o jego związku z kompetencjami muzycznymi uczniów. Zastosowano w tym celu test t-studenta dla grup niezależnych dla ogółu badanych oraz z uwzględnieniem podziału na płeć. Celem tych analiz było wykazanie różnic między wynikami średnimi testów percepcji i wiedzy muzycznej dla grup różniących się stosunkiem do przedmiotu *muzyka*. Dane te przedstawiają tabele: 3a,b, 4a,b oraz 5a,b.

TAB. 3. a, b TEST T-STUDENTA; WSZYSTKIE OSOBY BADANE

a

WYNIKI TESTU PERCEPCJI OSÓB NASTAWIONYCH DO PRZEDMIOTU:				
Stosunek do przedmiotu	negatywnie 0	obojętnie 1	średnio 2	pozytywnie 3
N	51	98	43	33
średnia	22,804	23,704	25,186	27,818
1	t	-0,643		
	p	0,521		
2	t	-1,459	-0,956	
	p	0,148	0,341	
3	t	-3,039	-2,485	-1,414
	p	0,003	0,014	0,162

b

WYNIKI TESTU WIEDZY MUZYCZNEJ OSÓB NASTAWIONYCH DO PRZEDMIOTU:				
Stosunek do przedmiotu	negatywnie 0	obojętnie 1	średnio 2	pozytywnie 3
N	51	98	43	33
średnia	28,775	25,684	34,035	30,288
1	t	1,293		
	p	0,198		
2	t	-1,701	-3,213	
	p	0,092	0,002	
3	t	-0,45	-1,607	1,024
	p	0,654	0,11*	0,309

TAB. 4. a, b TEST T-STUDENTA; DZIEWCZĘTA

a

WYNIKI TESTU PERCEPCJI OSÓB NASTAWIONYCH DO PRZEDMIOTU:					
Stosunek do przedmiotu	negatywnie		obojętnie	średnio	pozytywnie
	0		1	2	3
N		31	64	22	23
średnia		23,129	23,375	25,409	27,565
1	t	-0,134			
	p	0,894			
2	t	-1,006	-0,917		
	p	0,319	0,362		
3	t	-2,205	-2,022	-0,867	
	p	0,032	0,046	0,391	

b

WYNIKI TESTU WIEDZY MUZYCZNEJ OSÓB NASTAWIONYCH DO PRZEDMIOTU:					
Stosunek do przedmiotu	negatywnie		obojętnie	średnio	pozytywnie
	0		1	2	3
N		31	64	22	23
średnia		25,855	24,281	32,205	29,87
1	t	0,539			
	p	0,592			
2	t	-1,576	-2,295		
	p	0,121*	0,024		
3	t	-0,969	-1,601	0,477	
	p	0,337	0,113*	0,636	

TAB. 5. a, b TEST T-STUDENTA; CHŁOPCY

a

WYNIKI TESTU PERCEPCJI OSÓB NASTAWIONYCH DO PRZEDMIOTU:					
Stosunek do przedmiotu	negatywnie		obojętnie	średnio	pozytywnie
	0		1	2	3
N		20	34	21	10
średnia		22,3	24,324	24,952	28,4
1	t	-0,933			
	p	0,355			
2	t	-1,097	-0,292		
	p	0,279	0,771		
3	t	-2,033	-1,46	-1,143	
	p	0,052	0,152	0,262	

b

WYNIKI TESTU WIEDZY MUZYCZNEJ OSÓB NASTAWIONYCH DO PRZEDMIOTU:					
Stosunek do przedmiotu	negatywnie		obojętnie	średnio	pozytywnie
	0	1	2	3	
N	20	34	21	10	
średnia	33,3	28,324	35,952	31,25	
1	t	1,241			
	p	0,22			
2	t	-0,557	-1,894		
	p	0,581	0,064		
3	t	0,358	-0,581	0,802	
	p	0,723	0,564	0,429	

Hipoteza o związku stopnia akceptacji przedmiotu *muzyka* z wynikami testów sprawdziła się przede wszystkim w odniesieniu do umiejętności percepcyjnych młodzieży. Analizy ujawniły największe, statystycznie istotne różnice w wynikach średnich osób negatywnie nastawionych do przedmiotu i najbardziej jemu przychylnych, oraz obojętnych i wykazujących najwyższy stopień akceptacji zarówno w całej badanej grupie (tab. 3a) jak i w wynikach dziewcząt (tab. 4a). U chłopców różnice statystycznie istotne dotyczą tylko wyników skrajnych osób nie akceptujących przedmiotu i najbardziej jemu przychylnych (tab. 5a).

Ukazaną w analizach statystycznych zależność może tłumaczyć fakt, że właśnie podczas lekcji młodzież uczy się słuchać muzyki, obserwować jej przebieg, podążać za tematem, dostrzegać kontrasty i podobieństwa. Nauczyciel jest w tym procesie przewodnikiem po muzyce, zaś poddawanie się jego kierownictwu wymaga pewnej przychylności ze strony ucznia, chęci realizowania jego poleceń, uważnego słuchania muzyki, a nade wszystko pozytywnego do niej nastawienia. Można też przypuszczać, że właśnie pozytywny stosunek do przedmiotu może być źródłem lub wynikiem zainteresowania uczniów muzyką słuchaną na lekcjach i sytuacja taka wyraźnie sprzyja osiągnięciu przez nich wysokich wyników w teście percepcji.

Słabsze zależności od wcześniej ukazanych wystąpiły między stopniem akceptacji przedmiotu a wynikami w teście wiedzy muzycznej. W całej badanej grupie statystycznie istotne różnice dotyczą tylko wyników średnich osób obojętnie i średnio pozytywnie nastawionych do przedmiotu oraz średnio akceptujących przedmiot i negatywnie ustosunkowanych do niego (tab. 3b). W wynikach średnich wiedzy muzycznej dziewcząt (tab. 4b) i analogicznych wynikach średnich chłopców (tab. 5b) istotne statystycznie różnice dotyczą tylko obojętnych i średnio pozytywnie nastawionych do przedmiotu.

Przedstawione powyżej dane sugerują pewne spostrzeżenie częściowo wyjaśniające zaistniałą sytuację. Ze względu na to, że podstawą ocen w szkole średniej są wiadomości o muzyce, które każdy uczeń powinien opanować niezależnie od nastawienia do przedmiotu, wyniki tego testu nie wykazują silnego związku ze stopniem jego akceptacji.

3. Podsumowanie

Po zapoznaniu się z wynikami badań nad postawami uczniów względem przedmiotu *muzyka* i ich związkiem z kompetencjami muzycznymi celowe wydaje się zwrócenie uwagi na te spośród nich, które wydają się szczególnie ważne w obecnej sytuacji przedmiotu, zmiany zakresu jego treści i profilu.

Należy zauważyć, że:

- młodzież chce słuchać na lekcjach różnej muzyki. Świadczy o tym fakt, że spośród trzech postulatów dotyczących kontaktu na lekcjach z muzyką (poważną, rozrywkową i poważną) około 50% wypowiedziujących się na ten temat wybrało jako najbardziej im odpowiadający wariant trzeci, a spośród nich więcej niż połowa uznała go za najważniejszy stawiając na pierwszym miejscu. Można zatem wnioskować, że uznając potrzebę i konieczność poznawania muzyki artystycznej uczniowie chcieliby mieć na lekcjach również kontakt ze swoją muzyką.
- analizy statystyczne wykazały, że pozytywne nastawienie do przedmiotu i muzyki poznawanej w czasie tej nauki sprzyja przede wszystkim zdobywaniu umiejętności percepcyjnych, natomiast nie odgrywa ono zbyt wielkiej roli w zdobywaniu wiedzy o muzyce.

LITERATURA:

- Kotarska H., Kamińska B., *Testy osiągnięć muzycznych dla młodzieży szkolnej*, Warszawa 1984.
- Program nauczania dla szkoły średniej*, D. Malko, M. Przychodzińska, R. Rataj, B. Smoleńska-Zielińska, 1998.
- Przychodzińska M., *Wychowanie muzyczne – idee, treści, kierunki rozwoju*, Warszawa 1989.